

Heemstede

Raadsinformatiebericht

Collegevergadering: 16 januari 2024

Zaaknummer : 1227631
Team : Welzijnszaken Heemstede
Portefeuillehouder : A.C. Nienhuis
Openbaarheid : Actief openbaar

Onderwerp

Raadsinformatiebericht: Afronding onderzoeksrapport *Joodse burgers in Noord-Holland: onteigening en rechtsherstel*

- Ter informatie/update Toezeggingen/actielijst commissie of raad
 Beantwoording schriftelijke vragen Overige

Met dit bericht informeert het college u over de afronding van het onderzoeksrapport 'Joodse burgers in Noord-Holland: onteigening en rechtsherstel' (zie bijlage). Eerder (voorjaar 2023) stuurde het college u dit bijgevoegde onderzoeksrapport met het bericht dat de tijd genomen zou worden om het rapport zorgvuldig te bestuderen en mogelijk hierover met derden van gedachten te wisselen. Dit is in de afgelopen periode gebeurd.

Aanleiding onderzoek

Aanleiding voor het onderzoek vormden de Verkaufsbücher die in 2019 digitaal werden ontsloten door het Nationaal Archief en het Kadaster. In deze boeken, waarin Heemstede met 35 woningen voorkomt, werd de administratie bijgehouden van de panden die in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers zijn verkocht. De eigenaren van de panden waren veelal Joods. Naast de onrechtmatige koop en doorverkoop van Joodse woningen in WO II, moesten de oorspronkelijke bewoners, als zij al terugkeerden na de oorlog, in enkele gevallen nog achterstallige belastingen betalen.

De gemeente Heemstede en vele andere gemeentes wilden weten wat de rol van de gemeente in en kort na de Tweede Wereldoorlog is geweest in deze kwestie.

Het NHA heeft namens de bij hen aangesloten gemeenten aan de Radboud Universiteit opdracht gegeven te onderzoeken:

- in hoeverre de gemeente tijdens de bezetting onroerend goed heeft aangekocht dat eigendom was van Joodse inwoners;
- of de gemeente na afloop van de Tweede Wereldoorlog naheffingen voor erfpacht en/of straatbelasting heeft gevorderd van Joodse eigenaren van onroerend goed dan wel hun erfgenamen over de oorlogsperiode;

- of er nadien over deze (eventuele) gemeentelijke aankopen rechtsherstel heeft plaatsgevonden.

Ook de achterliggende vraag van bejegening van de joodse inwoners is meegenomen in het onderzoek.

Uitkomsten onderzoek

De bevindingen voor Heemstede staan op pagina 72-74 van het rapport. Voor de gemeente Heemstede zijn geen onrechtmatigheden gevonden. Na de Tweede Wereldoorlog heeft rechtsherstel plaatsgevonden en er zijn geen aanwijzingen gevonden dat achteraf belasting is geheven. Wel wordt gemeld in het rapport dat Heemstede nog in 1953 informeerde bij Binnenlandse Zaken of er nog een vergoeding kon worden aangevraagd voor de kosten die gemaakt waren in WO II bij medewerking aan anti-Joodse maatregelen; de bezetter had deze kosten niet vergoed. Dit noemen de onderzoekers tekenend voor de toenmalige 'kille en boekhoudkundige omgang met het recente verleden'. Raadpleging van het betreffende dossier leert dat de reactie van het ministerie al even zakelijk van toon was; mogelijk kon de gemeente te zijner tijd in aanmerking komen voor vergoeding, met de kanttekening dat de kosten dan wel 'eerst aangewezen zouden moeten worden als schaden waarvoor van rijkswege vergoedingen kunnen worden toegekend'. Het dossier bevat verder geen stukken, zodat aannemelijk is dat de kwestie daarmee indertijd is afgesloten.

Vervolg naar aanleiding van het onderzoek

Over de uitkomsten heeft de burgemeester een aantal gesprekken gevoerd met een vertegenwoordiger van de Joodse gemeente en de lokale historicus en kenner van de Heemstedse geschiedenis; beiden maakten ook deel uit van de klankbordgroep die het onderzoek begeleidde. Enkele punten rond geroofd vastgoed die nog vragen oproepen, zijn nader uitgezocht. Zo is er contact geweest met een nazaat van de Joodse bankier Guttmann en zijn vrouw, die destijds Huize Bosbeek bezaten (en kwijt raakten). Beiden hebben de oorlog niet overleefd. Onderzocht is ook hoe andere (grote) gemeentes zijn omgegaan met het vraagstuk van geroofd Joods vastgoed en gemeentelijke naheffingen als Joodse inwoners terugkwamen. Er zijn echter geen aanwijzingen, ook na dit aanvullende onderzoek, dat de gemeente Heemstede ten aanzien van geroofd vastgoed en gemeentelijke naheffingen een kwalijke rol heeft gespeeld en dat er nog rechtsherstel zou moeten plaatsvinden.

Conclusie

In de gesprekken die de burgemeester hierover heeft gevoerd, is de gezamenlijke (voorlopige) conclusie getrokken dat de gemeente niet betrokken is geweest bij onrechtmatig verkregen vastgoed en dat er geen achterstallige belasting is geheven bij overlevenden of nabestaanden. Dit betekent dat er op dit moment geen aanleiding is voor verdere actie.

De herinneringscultuur rond de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolging is in de afgelopen decennia veranderd. Anno 2024 is de gemeentelijke houding rond vergoeding van de kosten van anti-Joodse maatregelen niet meer voor te stellen. Met de onderzoekers is onze conclusie dat deze houding zeer bureaucratisch en zakelijk was.

Met deze constatering wordt het onderzoek voor nu als afgesloten beschouwd. Er kunnen zich echter mogelijk nieuwe casussen voordoen, de deur blijft dan ook open voor eventuele vervolgcacties of nader onderzoek. Mochten er in de toekomst sprake zijn van vragen of nieuwe casuïstiek rond dit onderwerp, dan volgt nieuw overleg en zo nodig onderzoek.